

Семанишин Т. С.

Деятельность профсоюзов Украины в течение первой половины 1920-х гг.

На основе анализа научных работ современных украинских историков исследуются особенности функционирования профсоюзов в УССР в течение 1920-х гг. Классифицируются профессиональные рабочие объединения, которые существовали в это время. На примерах деятельности огосударственных профсоюзов рассматриваются процессы, которые иллюстрируют последствия унификации большевиками общественной инициативы в Украине. Предпринята попытка определить роль профсоюзных рабочих организаций в привлечении граждан Украины к воплощению пропагандируемых советской властью социально-экономических проектов и идей.

Ключевые слова: общественные объединения, советская Украина, большевики, профсоюзы.

Semanyshyn T. S.

Activity of trade unions of Ukraine during the first half of the 1920's.

Based on the analysis of the scientific works of modern Ukrainian historians, the features of the functioning of trade unions in the Ukrainian SSR during the 1920s are investigated. Professional workers associations that existed at this time are classified. Examples of the activities of state-owned trade unions consider processes that illustrate the consequences of the unification of the public initiative in Ukraine by the Bolsheviks. An attempt was made to determine the role of trade union workers' organizations in attracting Ukrainian citizens to the realization of the socio-economic projects and ideas promoted by the Soviet authorities.

Keywords: public associations, Soviet Ukraine, Bolsheviks, trade unions.

УДК 27-674.5(477.52)«1922»

В.О. Оліцький

**КАМПАНІЯ ПО ВИЛУЧЕННЮ ЦЕРКОВНИХ ЦІННОСТЕЙ 1922 Р.
В РОМЕНЬСЬКОМУ ПОВІТІ: ПЕРЕБІГ ТА НАСЛІДКИ**

Проаналізовано особливості реалізації кампанії по вилученню церковних цінностей у Роменському повіті. З'ясовано, що внаслідок активної пропаганди, наявного конфлікту та суперечок між РПЦ та УАПЦ владі вдалося успішно реалізувати кампанію по вилученню церковних цінностей. Церкві не вдалося організувати віруючих для захисту своїх інтересів. Автором не встановлено жодного факту бунтів або спротиву даній кампанії на Роменщині. Констатовано, що зважаючи на збереженість документів сьогодні фактично не можливо встановити точну кількість та якість, історичну та культурну цінність вилученого майна на території повіту.

Ключові слова: церква, церковні цінності, духовенство, голод 1921–1923 рр., парафія, радянська влада.

Тривалий час історики досліджують антирелігійну політику радянської влади. Одним із перших заходів в даному напрямку було вилучення церковних цінностей на допомогу голодуючим. Реалізацію кампанії у Роменському повіті було визнано радянською владою однією із найуспішніших в Україні. Відповідно, вона мала одні із найтяжчих наслідків як для релігійних громад Роменщини так і для культурної спадщини регіону та України в цілому. З метою висвітлення злочинів радянської влади та недопущення в майбутньому повторення подібних подій варто встановити їх наслідки та особливості перебігу кампанії, що дали можливість більшовикам досягти зазначених успіхів.

Те що дана кампанія розгорталася на початку становлення радянської влади в регіоні безпосередньо відбилося на збереженості джерел. Основним документальним масивом у вивченні проблеми послуговували доповіді про підсумки вилучення церковних цінностей на допомогу голодуючим [14, с. 170–173], відгуки духовенства [1, с. 188; 5], центральна та місцева преса [17; 18; 19; 6; 7; 8]. Прокламації духовенства, у тому числі очільників Церков, та преса дали можливість з'ясувати позиції протилежних сторін: влади і Церкви відносно кампанії. Що правда, варто взяти до уваги той факт, що духовенство видавало свої відгуки під впливом держави та прагненням зберегти свої позиції. Крім того, періодика дає можливість простежити

підготовку до реалізації кампанії. Місцева преса та доповіді щодо підсумків кампанії дозволили встановити кількість вилученого майна та дати експропріації.

Дана проблема знайшла широке відображення в історіографії. Українські історики проаналізували як кампанію в цілому [12; 20; 4] та і окремі її аспекти [1; 11]. Фактично більшість праць, як вітчизняних так і зарубіжних дослідників, що стосуються історії Православної церкви 1920-х рр. в тій чи іншій мірі зачіпають дане питання. Разом із тим, попри значний доробок, залишається невирішеним ряд питань, у тому числі місцеві, регіональні аспекти. Особливо актуалізуються вони сьогодні, коли зміщаються акценти із глобальних на локальні проблеми.

Метою даної публікації є дослідити перебіг, особливості та наслідки кампанії вилучення церковних цінностей на Роменщині у 1922 р., встановити кількість та якість вилученого майна, відношення до акції духовенства та парафіян краю.

Зважаючи на значну підтримку Православної церкви у суспільстві, невпевненість у власному становищі більшовиків, радянська влада на початку 1920-х років не могла відкрито і рішуче приступити до ліквідації Церкви або остаточного позбавлення майна релігійних громад. Потрібен був привід, використання якого дозволило б попередити підняття масових антирадянських бунтів на захист Церкви. Як привід до вилучення церковного майна був використаний голод 1921–1923 рр. 2 січня 1922 р. Президія ВЦВК приймає постанову «Про ліквідацію церковного майна», а 23 лютого – постанову про вилучення церковних цінностей. Ці документи ухвалюються нібито з метою допомоги голодуючим, але, як зазначає В. Пашенко, вилучення цінностей було самоціллю більшовиків, адже замість вилучених речей заборонялося вносити грошовий еквівалент, та й до виконання постанови приступили з певним зволіканням. М. Щербань зазначає, що саме з постанови про вилучення церковних цінностей починається рішучий наступ на Церкву [12; 20, с. 214]. Це справді так, адже до 1922 р. радянська держава фактично не вживала заходів відверто спрямованих на ліквідацію Православної церкви, хоча і проводився терор проти окремих священників. Всі антицерковні заходи більшовиків до цього часу мали превентивний прихований характер. 8 березня 1922 р. ВУЦВК прийняв декрет «Про передачу церковних цінностей у фонд допомоги голодуючим». Очевидно, постанова про вилучення цінностей не діяла або, як мінімум, центральна влада була не задоволена наявними темпами. Тому 17 березня 1922 р. всім членам Політбюро було надіслано таємні пропозиції Л. Троцького про активізацію роботи з вилучення церковних цінностей у центрі та губерніях. [16, с. 85–87]. Саме після цього відбулися певні зрушення у справі вилучення церковних цінностей. Проте цей процес, в принципі як і будь-який інший, насамперед реалізовувався у центрі, губернських містах та наближених повітах, і лише потім доходив до провінції. Саме тому на Роменщині до вилучення приступили не відразу.

Це не означає, що не проводилася відповідна робота у даному напрямі. Головна увага зосереджувалась на ідеологічній підготовці населення до реалізації кампанії. Абсолютна більшість жителів була віруючими і відразу б виступила на захист церковного майна, тому потрібно було провести певну підготовку їх до вилучення цінностей, щоб народ сам виступив або хоча б підтримав цю ініціативу, провести необхідну роботу серед духовенства. Головним засобом для підготовки населення було обрано пресу. Саме в ній задовго до вилучення цінностей на Роменщині починається широка пропагандистська кампанія спрямована на дискредитацію Церкви, висвітлення її безмежних багатств, надання інформації про голод, і підведення думки до того, що саме церковне майно дасть можливість врятувати від нього населення [11].

У всесоюзній, республіканській та місцевій пресі розгорнулася широка пропагандистська кампанія по виявленню та висвітленню величезних багатств Церкви, які слід використати на допомогу голодуючим. Як показала практика церковні багатства

про які писала преса були химерною вигадкою більшовиків, особливо на периферії, до якої відносилася і Роменщина. Початок і напрям цієї ідеологічно-пропагандистської кампанії поклали тези агітаційно-пропагандистського відділу ЦКЦК(б)У для агітаторів і преси від 7 вересня 1921 р., у яких наголошувалося на експлуататорській суті Православної церкви. Поряд із цим Церква обвинувачувалась у голоді, нібито священники агітували проти виконання продподатку, вони допомагали контрреволюції, білогвардійщині, були натхненниками банд, і тому повинні бути вигнані із робітничо-селянського середовища. У цей час видавалася величезна кількість антирелігійної літератури, спрямованої на розвінчання експлуататорської суті Церкви [1, с. 414].

На території Роменщини така кампанія розпочалася з публікацій у центральній пресі. Подібні статті у місцевих виданнях з'явилися тут на початку 1922 р. Незважаючи на те, що вони з'явилися пізніше, чітко простежується вплив центральних органів та преси. Не останнє місце у цьому відіграли вищезгадані тези агітаційно-пропагандистського відділу ЦКЦК(б)У. Так, друкований орган Роменського повітового партійного комітету КПУ та повітового виконавчого комітету – газета «Известия», подавала матеріали двох видів – спрямовані на дискредитацію Церкви та висвітлення її міфічних багатств і вела постійну колонку «Церковь и умирающие» [17; 18; 19].

Із початком вилучення майна у храмах Роменського повіту у газетах з'явилася інформація про кількість вилученого майна, дати та храми, у яких проводилися конфіскації. Ці публікації мали інформаційний характер, вони не містили прямих закликів або інших ідеологічних матеріалів [6; 7; 8].

У таких умовах поза цим процесом не могла залишитися і Церква. Патріарх Тихон, Київський митрополит Михаїл, митрополит УАПЦ В. Липківський та інші церковні діячі неодноразово зверталися до віруючих із закликами про допомогу голодуючим [1, с. 414]. Патріарх Тихон 19 лютого 1922 р. видав послання до віруючих про посилення допомоги голодуючим, яким дозволяв здавати у фонд допомоги голодуючим церковні цінності, які не використовуються при богослужінні [1, с. 118]. Влада намагалася показати населенню підтримку даної кампанії з боку Церкви, тому практикувалося видання звернень духовенства до віруючих із закликами про підтримку даного кроку. У Роменському повіті з'явилося Послання до духовенства і віруючих повіту за підписами повітового протоієрея Г. Красовського, благочинного 1-го округу Роменського повіту протоієрея К. Олійникова та трьох священників із закликом підтримати вилучення церковного майна на користь голодуючим, бо це благородна, богоугодна справа, яка і раніше відбувалася в історії. Проголошувався заклик виявити довіру існуючій владі і віддати з храмів усе, відсутність чого шляхом вилучення не образить почуттів віруючих, не зменшить зовнішнього благочестя храмів і без чого можливо обійтися при богослужінні [5]. Такі прокламації повинні були справити враження про підтримку даного кроку усіма церковнослужителями, а не лише окремими священниками, що убезпечило б від можливого спротиву та заворушень з боку віруючих.

У Ромнах безпосередньо вилучення дорогоцінностей із храмів почалося 16 травня 1922 р. [12, с. 234–237; 14, с. 173], паралельно відбувалося і вилучення із церков повіту. Тривала дана кампанія на Роменщині до 9 червня 1922 р. [14, с. 173]. Аналізуючи інформацію у місцевій пресі вдалося встановити дати передачі цінностей до повітового фінансового відділу із окремих храмів повіту. Так, 19 травня 1922 р. відбулася передача цінностей із кількох міських та повітових храмів. Відповідно цінності тут було вилучено у період 16–19 травня. Це були Вознесенська, Всіхсвятська і Миколаївська церкви м. Ромни, храми сіл Бобрик і Біловоди [6, с. 1–2], 20 травня передано цінності із Олександрівської, Маріє-Магдалинівської церкви м. Ромни [7, с. 1], до 31 травня передано цінності із Покровської церкви м. Ромни [8, с. 1].

З метою забезпечення успішної реалізації кампанії влада Роменщини використала суперечки між екзархістами та автокефалістами на території повіту. Прихильники УАПЦ активно підтримали агітацію за вилучення цінностей в обмін на обіцянки забезпечити з боку влади підтримку у боротьбі за парафії. РПЦ ж не підтримала дану кампанію і максимум, що пропонувала, – гроші замість культових речей [1, с. 419].

Якщо за допомогою агітації у пресі та виданні прокламацій від духовенства на користь вилучення церковних цінностей вдавалося запобігти спротиву віруючих, то значно більше обурення викликала провокативна поведінка представників влади під час вилучення. Зазвичай церкву оточувало озброєне військо, потім всередину входили представники влади і священник, а досить часто лише «віруючий», який насправді був радянським активістом і не мав ніякого відношення до релігійної громади. Замкнувши за собою двері, ці представники проводили вилучення, причому представники влади не виявляли найменшої пошани ані до церкви, ані до сакральних предметів. До церкви входили в капелюхах і з цигарками, супроводжуючи це брудною лайкою. Тим часом миряни оточували церкву і спостерігали за поведінкою більшовиків, яка ображала їхні релігійні почуття, а відповідно викликала обурення [4, с. 49].

В Україні протестні настрої проти вилучення церковних цінностей проявлялися у протестах окремих священнослужителів і віруючих. Вони реалізовувалися у двох напрямках: агітація проти вилучення коштовностей та переховування майна і його описів. Рідше відбувалися стихійні виступи та сутички із органами правопорядку [3, с. 83]. Р. Конквест із посиланням на газету «Правда» від 20 квітня 1922 р. пише про 1400 сутичок, що відбулися біля храмів [9, с. 229]. Але не варто прямо сприймати цю інформацію. Як відомо, більшовики намагалися скомпрометувати Церкву, показати її ворожість, тому цілком імовірно, що ці цифри були значно завищеними.

Варто звернути увагу на той факт, що населення Роменського повіту фактично байдуже або співчуваючи віднеслося до даної кампанії. Такі настрої панували і серед більшості духовенства. Нами не встановлено жодного випадку спротиву вилученню цінностей або конфліктів пов'язаних із даною кампанією на Роменщині. Це не було особливістю саме Роменського повіту, такі настрої повністю відповідали позиції тогочасного українського суспільства. Як зазначав В. Пащенко, не зважаючи на те, що у атеїстичній літературі говорилося про контрреволюційну позицію церковників, насправді ж вони хоча і без ентузіазму зустріли постанову про вилучення цінностей, але більшість не виявила відвертої ворожості діям органів влади [13, с. 69]. На Роменщині, як і в Україні в цілому, незважаючи на втрату Церквою майна, вона фактично не змогла організувати віруючих на захист своїх інтересів. Місцевим владним та партійним функціонерам вдалося внести розділення та ворожнечу у ряди православних і використати їх на свою користь.

Все це призвело до того, що Роменський повіт Полтавської губернії навіть губернською радянською владою вважався одним із найуспішніших, а у порівнянні з іншими навіть зразковим по реалізації кампанії вилучення церковних цінностей [14, с. 170–173].

Основу вилученого майна, як і у сусідніх повітах становило срібло, проте його кількість була набагато більшою. Це пояснюється тим, що вилучалися не лише поодинокі речі з євхаристичних наборів, а фактично усе церковне майно з дорогоцінних металів [10, с. 103–106]. Сюди потрапляли євхаристичні набори, хрести, обкладинки з церковних книг, ризи із ікон, лампади, дарохранительниці, кадила тощо. Значно більшими були результати по місту, ніж по повіту. Серед вилученого значну частину становило дорогоцінне каміння, це пояснюється тим, що міські храми були значно багатшими ніж сільські [6, с. 1–2; 7, с. 1; 8, с. 1].

Варто відзначити, що дана кампанія стосувалася не лише Православної церкви. Безумовно, головний удар припав саме на Православну церкву, адже саме православних конфесій була абсолютна більшість на території повіту, але і поодинокі культові споруди інших конфесій, якими були іудейські молитовні будинки у м. Ромни вона також не оминула. У Роменському повіті церковні цінності було вилучено і з єврейських молитовних будинків м. Ромни [14, с. 173]. Особливістю Роменщини було те, що на території повіту не існувало монастирів, більшість становили сільські парафіяльні храми, тому кількість вилученого майна була значно меншою. Адже сільські храми були значно біднішими, тим паче в повіті не було шанованих на все православномурівні, або хоча б у межах губернії, святинь.

На сьогодні фактично не можливо встановити точну вагу вилученого церковного майна, не кажучи вже про точну кількість та призначення, а також історичну та культурну цінність цих речей. Збереглися лише окремі документальні свідчення цих фактів. За ними із 8 храмів та 2 єврейських молитовних будинків м. Ромни та 74 церков Роменського повіту вилучено срібла – 61 пуд 2 фунти 35 злотників 36 долей, золотих прикрас із дорогоцінним камінням загальною вагою 1 фунт 10 злотників 40 долей, із яких діамантів було 32 3/16 каратів [14, с. 173].

Таким чином, на території Роменського повіту радянській владі вдалося організувати успішну реалізацію кампанії по вилученню церковних цінностей, внаслідок якої із храмів повіту було вилучено фактично усі речі із дорогоцінних металів. За результатами наслідків, повіт був одним із показових по реалізації кампанії в УСРР. Не зважаючи на відсутність монастирів, заможних храмів було вилучено значну кількість срібла та дорогоцінних каменів. Сьогодні ці результати варто розглядати не з точки зору фінансових втрат, а з боку культурних і історичних цінностей. Часто дорогоцінні оправы, ризи на ікони, богослужбове начиння були подарунками видатних діячів пов'язаних із Роменським краєм. Церкві не вдалося, вона фактично і не намагалася, зорганізувати своїх парафіян для захисту церковного майна. Духовенство в своїй більшості поставилося співчуваюче до даної кампанії.

Сьогодні перспективним залишається встановлення точної кількості вилученого майна по храмах повіту, що конкретно і з якого саме храму було вилучено та його подальшу долю. Можливо деякі речі було не переплавлено, а продано закордон або передано до музеїв.

1. Акты Святейшего Тихона, Патриарха Московского и всея Руси, позднейшие документы и переписка о каноническом преемстве высшей церковной власти. 1917–1943 гг. / сост. М. Губонин. М.: Изд-во Православного Свято-Тихоновского Богословского Института, 1994. 1064 с.
2. Бабенко Л. Участь ВЧК-ДПУ у вилученні церковних цінностей на початку 1920-х рр. *З архівів ВУЧК-ДПУ-НКВД-КГБ*. 2004. № 1, 2. С. 410–428.
3. Бойко О. «Легальні» методи опору православної церкви атеїстичній політиці більшовиків в Україні у 1920–1930-х рр. *Вісник Дніпропетровського університету: серія «Історія та археологія»*. 2010. Випуск 18. С. 69–79.
4. Верига В. Конфіскація церковних цінностей в Україні в 1922 р. К.: Видавництво ім. Олени Теліги, 1996. 192 с.
5. Воззвание. Державний історико-культурний заповідник Посулля. Інв. № 2925.1 арк.
6. Изъятие ценностей на Роменщине. *Известия*. 1922. 24 мая. № 434. С. 1–2.
7. Изъятие ценностей на Роменщине. *Известия*. 1922. 27 мая. № 435. С. 1.
8. Изъятие ценностей на Роменщине. *Известия*. 1922. 31 мая. № 436. С. 1.
9. Конквест Р. Жнива скорботи: Радянська колективізація і голодомор / ред. С. Головки. К.: Либідь, 1993. 384 с.
10. Оліцький В. Блаженні гнані за правду (репресії проти Православної церкви на Сумщині у 1920–1930-ті роки): монографія. Суми: Триторія, 2018. 242 с.
11. Оліцький В. Преса Сумщини, як репресивно-пропагандистський інструмент антицерковної політики початку 1920-х рр. *Сумська старовина*. 2016. № XLIX. С. 83–91.

12. Пащенко В. Більшовики і православна церква. Війна замість співпраці. *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. 2005. Випуск 19. С. 228–239.
13. Пащенко В. Православ'я в Україні. Державно-церковні стосунки. 20-30-ті роки XX ст. Полтава, 1995. 289 с.
14. Реабілітовані історією: Полтавська область. К. 1 / уп. О. Білоусько, Т. Пустовіт. Київ-Полтава: АСМІ, 2009. 432 с.
15. Реабілітовані історією: Сумська область: в 3 книгах. К. 1 / ред. Л. Латишева, Б. Корогод, Ю. Осадчий та ін. Суми: ТОВ «Мрія - 1», 2005. 756 с.
16. Русская Православная Церковь и коммунистическое государство. 1917–1941. Документы и фотоматериалы / ред. Я. Шапов. М.: Издательство Библийско-Богословского Института св. апостола Андрея, 1996. 352 с.
17. Церковь и умирающие. *Известия*. 1922. 19 февраля. № 403. С. 1.
18. Церковь и умирающие. *Известия*. 1922. 22 марта. № 415. С. 2.
19. Церковь и умирающие. *Известия*. 1922. 8 марта. № 410. С. 2.
20. Щербань М. Державна кампанія по вилученню церковних цінностей в Україні в 20 рр. XX ст.: суть, принципи, наслідки. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Історичне краєзнавство»*. Випуск 10. С. 213–223.

References

1. Akty Sviatetskogo Tikhona, Patriarkha Moskovskogo i vseya Rusi, pozdneyshie dokumenty i perepiska o kanonicheskom preemstve vysshey tserkovnoy vlasti. 1917–1943 gg. / sost. M. Gubonin. M.: Izd-vo Pravoslavnogo Sviato-Tikhonovskogo Bogoslovskogo Instituta, 1994. 1064 s.
2. Babenko L. Uchast VChK-DPU u vyluchenni tserkovnykh tsinnostey na pochatku 1920-kh rr. Z arkhiviv VChK-DPU-NKVD-KGB. 2004. № 1, 2. S. 410–428.
3. Bojko O. «Lehali» metody oporu pravoslavnoi tserkvy ateistychnii politytsi bilshovykiv v Ukraini u 1920–1930-kh rr. Visnyk Dnipropetrovskoho universytetu: seriia «Istoriia ta arkeolohiia». 2010. Vypusk 18. S. 69–79.
4. Veryha V. Konfiskatsiia tserkovnykh tsinnostey v Ukraini v 1922 r. K.: Vydavnytstvo im. Oleny Telihi, 1996. 192 s.
5. Vozzvanie. Derzhavnyi istoryko-kulturnyi zapovidnyk Posullia. Inv. № 2925.1 ark.
6. Iziatie tsennostey na Romenshchine. *Izvestiya*. 1922. 24 maya. № 434. S. 1–2.
7. Iziatie tsennostey na Romenshchine. *Izvestiya*. 1922. 27 maya. № 435. S. 1.
8. Iziatie tsennostey na Romenshchine. *Izvestiya*. 1922. 31 maya. № 436. S. 1.
9. Konkvest R. Zhnyva skorboty. Radianska kolektyvizatsiia i holodomor / red. S. Holovko. K.: Lybid, 1993. 384 s.
10. Olitskyi V. Blazhenni hnani za pravdu (represii proty Pravoslavnoi tserkvy na Sumshchyni u 1920–1930-ti roky): monohrafiia. Sumy: Trytoriia, 2018. 242 s.
11. Olitskyi V. Presa Sumshchyny, yak represyvo-propahandystskyi instrument antytserkovnoi polityky pochatku 1920-kh rr. Sumska starovyna. 2016. № XLIX. S. 83–91.
12. Pashchenko V. Bilshovyky i pravoslavna tserkva. Viina zamist spivpratsi. Naukovi pratsi istorychnoho fakultetu Zaporizkoho natsionalnogo universytetu. 2005. Vypusk 19. S. 228–239.
13. Pashchenko V. Pravoslavia v Ukraini. Derzhavno-tserkovni stosunki. 20-30-ti roky XX st. Poltava, 1995. 289 s.
14. Reabilitovani istoriei: Poltavska oblast. K. 1 / up. O. Bilousko, T. Pustovit. Kyiv-Poltava: ASMI, 2009. 432 s.
15. Reabilitovani istoriei: Sumska oblast: v 3 knykh. K. 1 / red. L. Latysheva, B. Korohod, Yu. Osadchyi ta in. Sumy: TOV «Mrija – 1», 2005. 756 s.
16. Russkaya Pravoslavnaya Tserkov i kommunisticheskoe gosudarstvo. 1917–1941. Dokumenty i fotomaterialy / red. Ya. Shchapov. M.: Izdatel'stvo Bibleysko-Bogoslovskogo Instituta sv. apostola Andrey, 1996. 352 s.
17. Tserkov i umirayushchie. *Izvestiya*. 1922. 19 fevralya. № 403. S. 1.
18. Tserkov i umirayushchie. *Izvestiya*. 1922. 22 marta. № 415. S. 2.
19. Tserkov i umirayushchie. *Izvestiya*. 1922. 8 marta. № 410. S. 2.
20. Shcherban M. Derzhavna kampaniia po vyluchenniu tserkovnykh tsinnostey v Ukraini v 20 rr. XX st.: sut, pryntsy, naslidky. Naukovi zapysky Natsionalnogo universytetu «Ostrozka akademiia»: seriia «Istorychne kraieznavstvo». Vypusk 10. S. 213–223.

Олицкий В. А.

Капания по изъятию церковных ценностей 1922 г. в Роменском уезде: ход и последствия.

Проанализированы особенности реализации кампании по изъятию церковных ценностей в Роменском уезде. Установлено, что в результате активной пропаганды, имеющегося конфликта и споров между РПЦ и УАПЦ власти удалось успешно реализовать кампанию по изъятию церковных ценностей. Церкви не удалось организовать верующих для защиты своих интересов. Автором не установлено ни одного факта бунтов или сопротивления данной кампании на Роменищине. Констатируется, что несмотря на сохранность документов сегодня фактически невозможно установить точное количество и качество, историческую и культурную ценность изъятого имущества на территории уезда.

Ключевые слова: церковь, церковные ценности, духовенство, голод 1921-1923 гг., приход, советская власть.

Olitskyi V. O.

Campaign to the removal of church values in Romny district in 1922: the process and consequences.

The peculiarities of the campaign to the removal of church values in Romny district have been analyzed. The period of campaign introduction, its scale and the number of seized property have been established. The preparatory period of the campaign, which was aimed at propaganda in the press and among the clergy and parishes in order to avoid resistance from both the religious people and the clergy, has been investigated. It has been established that the period of the campaign was quite long, but successful. The authorities succeeded in involving representatives of the Church, who were writing responses to the religious people with a call to support this campaign. It has been revealed that local authorities managed to use the conflict between the representatives of the Russian Orthodox Church and the Ukrainian Autocephalous Orthodox Church in the district in their favour. The latest strongly supported the campaign, hoping to seek the support of the authorities in the struggle for the parishes. The representatives of the Russian Orthodox Church agreed to only settle up the value of the property that had to be seized. It has been found, that the authorities succeeded in implementing the campaign to the removal of church values in Romny district due to active propaganda, the existing conflict and disputes between the Russian Orthodox Church and the Ukrainian Autocephalous Orthodox Church. The Church failed to organize religious people to protect their interests. The author did not establish any fact of rebellion or opposition to this campaign in Romny district. It has been stated that, it is impossible to establish the exact quantity and quality, historical and cultural value of the seized property in the district today, despite the existing documents. The specific dates of property seizure in individual temples of the region have been established. At the same time, considering the preservation of documents, the weight of the seized property has been named. It has been found that silver is predominant among the seized property and gold is not mentioned. This campaign in Romny district was also the case of Jewish community in Romny.

Key words: church, church values, clergy, starvation in 1921–1923, parish, Soviet authority.

УДК 94:343.163(477.43/.44)1922/1933   **О.А. МЕЛЬНИЧУК, І.І. ПАЩЕНКО**

**СТРУКТУРНА ТА КАДРОВА ХАРАКТЕРИСТИКИ ОРГАНІВ
ПРОКУРАТУРИ 1922 – 1933 РР. НА ПОДІЛЛІ**

У статті висвітлено організаційно-структурну побудову органів прокуратури Поділля в 1922-1933 рр., досліджено їх кадровий та персональний склад в період становлення тоталітарного режиму. Проаналізовано особливості зміни структури органів прокуратури впродовж 1922-1933 рр. внаслідок реформування адміністративно-територіального устрою республіки. Визначено, що основна проблема кадрової політики полягала в підборі та укомплектуванні штатів органів прокуратури, оскільки до моменту утворення прокуратури в країні відчувалася гостра потреба в кваліфікованих юристах.

Ключові слова: прокуратура, Народний комісаріат юстиції, організаційна структура, революційна законність, прокурорський нагляд, правопорядок.

В умовах розбудови незалежної правової держави одним із головних завдань є створення реального та діючого механізму захисту прав, свобод і охоронюваних законом інтересів фізичних та юридичних осіб. Важливе місце в правоохоронній діяльності та в сфері правового захисту держави належить органам прокуратури,